

УДК 001:330.3

DOI: 10.31891/2307-5740-2019-276-6-45-49

ДИХА М. В.

Хмельницький національний університет

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ КРАЇНИ

Охарактеризовано рівень інноваційного розвитку України; необхідність дієвої економічної політики держави щодо активізації інвестиційно-інноваційних процесів. Висвітлено підходи до трактування поняття «інтелектуальний капітал», основні взаємопов'язані елементи, які наповнюють і аргументують інтелектуальний капітал. Дано авторське визначення поняття «інтелектуальний капітал» та його значимість в системі забезпечення інноваційного розвитку країни.

Ключові слова: інноваційний розвиток, інтелектуальний капітал, знання, інформація, інтелектуальний продукт, інтелектуальна власність.

ДЮХНА М.

Khmelnytskyi National University

INTELLECTUAL CAPITAL IN THE SYSTEM OF PROVIDING INNOVATIVE DEVELOPMENT OF THE COUNTRY

The level of innovative development of Ukraine is characterized (including on the basis of ratings of international institutions), the necessity of effective investment and innovation policy of the state, which should be aimed at activation of investment and innovation processes, which will lead to obtaining expected results from investment and innovation activity. The consequences of the country's inability to innovate or delay with the necessary changes are identified. It is substantiated that intellectual capital at the present stage of civilizational development is a key component in the system of ensuring innovative development and competitiveness of the economies of the countries of the world, the main asset of competitive struggle, production and profit generation by economic entities. The approaches to the interpretation of the concept of "intellectual capital", the main interrelated elements that fill and argue intellectual capital are covered. The author defines the concept of "intellectual capital" as capital in the form of human intelligence (including artificial intelligence generated by human intelligence, though already capable of elements of consciousness today) as a resource and intellectual products of different nature (including intellectual property, artificial intelligence as a product of intellectual labor). The author focuses on artificial intelligence as a driving force for technological progress in an increasingly digital world. Both the value of the results of the use of artificial intelligence and the probable future problems of controllability (i.e., getting out of control of a person, disobedience of technique-work to the team that created it, giving its creation the ability to make decisions), the problems of the system of cultural values of artificial intelligence are noted. It is noted that effective implementation of intellectual capital is a key component of successful reforms in all countries, and the knowledge embodied in technology and technology is a key factor in the growth of gross domestic product. It is substantiated that in order to ensure economic and socio-cultural development of any country, an effective, efficient system of formation and use of intellectual capital and intellectual property is required.

Key words: innovative development, intellectual capital, knowledge, information, intellectual product, intellectual property.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку економік світу, ефективність функціонування окремих компаній залежить безпосередньо від процесів формування та ефективності використання інтелектуального капіталу. Інтелектуальний капітал, який виражається в результатах інтелектуальної праці, обумовлює рівень інноваційності.

Інтелектуальний капітал відіграє вирішальну роль в реалізації парадигми інноваційного розвитку економік країн світу в яких головними чинниками конкурентної боротьби, виробництва та отримання прибутку є не природні, матеріальні та фінансові ресурси, а більшою мірою інтелектуальні та інформаційні. Важливо, що інтелектуальні здібності людини сприяють ефективному використанню традиційних видів капіталу – матеріального і фінансового, ефективній інноваційній діяльності.

Саме тому інтелектуальний капітал є основою економічного розвитку, виступає ключовим ресурсом для конкурентоспроможності та розвитку соціально-економічних систем. Здатність національної економіки створювати та ефективно використовувати інтелектуальний капітал все більшою мірою визначає інноваційний розвиток, економічну силу нації, її добробут, що обумовлює актуальність дослідження, необхідність висвітлення даних питань.

Аналіз досліджень і публікацій. Визнаними дослідниками сфери інтелектуального капіталу, дослідження його структури, управління ним є Е. Брукінг [2], Л. Едвінсон і М. Мелоун [16], П. Салліван [20], К. Свейбі [19], Т. Стюарт [12] та ін. Підходи до визначення сутності інтелектуального капіталу, структурних елементів висвітлені у публікаціях Є. Голишевої [3], О. Кендюхова [8], О. Колога [9], Б. Леонтьєва [10], Й. Ситника [11] та ін. На сьогодні інтелектуальний капітал, результати інтелектуальної діяльності вітчизняні та зарубіжні науковці розцінюють / визнають головним чинником розвитку. Зокрема, Н. Ілишева і С. Кузубов прийшли до висновку, що «головним економічним ресурсом третього тисячоліття є знання, а не фінансовий капітал, природні багатства та праця» [6, с. 11]. С. Бобилев зазначає: «... країна, яка

активно сприяє розвитку науки і освіти, тим самим генерує нові знання та отримує потужний фінансовий інструмент розвитку національної економіки, бо знання, трансформовані у технології зменшують потребу в капіталі на одиницю продукції» [1, с. 113]. Тому сучасні реалії обумовлюють необхідність розвитку наукової думки в напрямі забезпечення інноваційного розвитку країни на основі важливої складової – інтелектуального капіталу як основного чинника інноваційного розвитку, що й обумовлює **мету статті**.

Виклад основного матеріалу. Визначальну роль у розвитку країн світу відіграють інноваційні процеси. Успішними економіками світу на сьогодні є ті, які розвиваються завдяки інноваціям. Прискорення інноваційного розвитку, яке базується на знаннях та інтелекті, обумовлює забезпечення конкурентних переваг національних економік, максимізацію соціально-економічного ефекту за рахунок результатів інтелектуальної праці.

Рівень інноваційного розвитку країн оцінюється міжнародними інституціями, що відображено у рейтингах, зокрема таких: Глобальний індекс інновацій (Global Innovation Index), Індекс інноваційного розвитку агентства Bloomberg (Bloomberg Innovation Index), Індекс глобальної конкурентоспроможності (Global Competitiveness Index), Інноваційний індекс Європейського інноваційного табло (Innovation Union Scoreboard), Міжнародний індекс захисту прав власності (Intellectual Property Right Index), Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів (Global Talent Competitiveness Index).

Позиції України у більшості рейтингів свідчать про низьку інноваційну активність, про низький рівень інноваційного розвитку національної економіки, що характеризується/визначається індикаторами «використання інновацій», «створення нових знань», «використання інтелектуального капіталу», «захист інтелектуальної власності» тощо.

Зокрема, Всесвітня організація інтелектуальної власності (ВОІВ) оприлюднює щорічні звіти «Global Innovation Index». У звіті 2019 року [18] з 129 країн та економік світу найбільш інноваційною країною визнано Швейцарію (67,24 бали), за нею йдуть Швеція (63,65), США (61,73), Нідерланди (61,44) та Велика Британія (61,30). Україна в рейтингу 2019 року за розрахунками Глобального інноваційного індексу посідає 47 місце (37,40 бали), увійшовши до країн економічної групи lower-middle income (нижче-середній); відносно рейтингу у звіті 2018 року навіть погіршила свою позицію (було 43 місце із 38,5 балами). Тобто, на жаль, співвідношення кінцевого результату до інноваційних ресурсів є на рівні нижче середнього.

Інформативну оцінку стану інноваційного розвитку національних економік щодо головних чинників, які його визначають, дає індикатор Європейського інноваційного табло (ЄІТ) [17]. Індекс ЄІТ до 2017 року визначався на основі п'яти груп індикаторів: «рушійні сили інновацій», «створення нових знань», «інновації й підприємництво», «індикатори використання інновацій», «інтелектуальна власність». Згідно індексу ЄІТ Україна за рівнем інновативності, на жаль, також вже традиційно перебувала в останній четвертій групі (у цій же групі були ще такі країни як Росія, Румунія, Хорватія, Греція), відстаючи від країн-лідерів (наприклад, Швеції) за рівнем інновативності майже у 3 рази. У 2017 році методологія оцінювання для Європейського інноваційного табло була значно переглянута з метою кращого узгодження інноваційних аспектів показників; кращого фіксування таких явищ як цифрове суспільство та підприємництво, а також створення інструментарію із контекстними даними для аналізу. Нову систему визначення індексу ЄІТ становлять 27 різних показників, які характеризуються в десяти інноваційних вимірах, об'єднані в чотири основні групи показників:

– «інноваційна активність» – група показників, яка охоплює інноваційні зусилля на рівні суб'єктів господарювання, згруповані за трьома інноваційними вимірами: новаторство, зв'язки та інтелектуальні активи;

– «інвестиції» – група показників, яка включає інформацію про державні та приватні інвестиції в дослідження та інновації та охоплює два аспекти: фінансування та підтримку, а також інвестиції суб'єктів господарювання;

– «рамкові умови» – група показників, яка охоплює основні зовнішні чинники інноваційної діяльності суб'єктів господарювання і три інноваційні аспекти: людські ресурси, привабливі системи досліджень, а також інноваційне середовище;

– «вплив» – група показників, яка охоплює вплив інноваційної діяльності суб'єктів господарювання на два інноваційні аспекти – зайнятість та ефекти на торгівлю.

Таким чином Європейське інноваційне табло забезпечує порівняльну оцінку результатів досліджень та інновацій держав і відносних сильних та слабких сторін їхніх дослідницьких та інноваційних систем. ЄІТ надає інформацію щодо того, в яких сферах держави повинні концентрувати свої зусилля, щоб підвищити продуктивність інновацій. Залежно від рівня продуктивності інновацій країни ранжують за позиціями як: «лідерів інновацій», «сильних новаторів», «помірних новаторів» або «скромних новаторів».

На жаль, у звіті «European Innovation Scoreboards 2019» Україна є «скромним новатором» [17]. Слід також зауважити, що у зазначеному звіті наводяться показники, які характеризують структурні відмінності економік та динаміку показників інноваційної діяльності за останні роки. Проте, зважаючи на відмінності статистичного спостереження в Україні та країнах ЄС, укладачами Європейського інноваційного табло не наведено необхідні дані у повному обсязі.

Неспроможність країни здійснювати інноваційні перетворення чи зволікання з проведенням таких змін не просто гальмує її розвиток, а й призводить: до зменшення конкурентоспроможності національної

економіки, до збільшення розриву у розвитку відносно країн, які такі зміни проводять, неспроможності ефективного функціонування суб'єктів господарювання на внутрішньому ринку під тиском пропозицій більш конкурентоспроможного імпорту та втрати можливостей здійснення високотехнологічного експорту. На практиці державна інноваційна політика України залишається більшою мірою деклараціями, ніж реальною практикою. Держава не стала каталізатором інноваційного процесу і надійним помічником для суб'єктів інноваційної діяльності. Не функціонує економічна модель інноваційної діяльності, яка б базувалася на чітких економічних критеріях високої ефективності на всіх етапах інноваційної системи, від фундаментальних досліджень та розробок до розвитку виробництва. Тому інвестиційно-інноваційна політика держави має бути направлена на активізацію інвестиційно-інноваційних процесів, що обумовить одержання очікуваних результатів від інвестиційно-інноваційної діяльності (див. детальніше [4; 5; 15]).

Об'єктивною реальністю є те, що інтелектуальний капітал, основу якого формують насамперед нові знання, визначає на сучасному етапі цивілізаційного розвитку інноваційний розвиток та конкурентоспроможність економіки.

Поняття «інтелектуальний капітал» має широке наповнення, його багатозначно трактують дослідники за змістом. До початку 2000-х років сутність поняття «інтелектуальний капітал» характеризується нематеріальними активами (зокрема, у працях К. Свейбі [19], Е. Брукінг [2], Т. Девенпорт і Л. Прусак [14], Б. Леонтьєв [10]). У працях (Т. Стюарт [12], Л. Едвінсон і М. Мелоун [16], П. Саліван [20], В. Зинов і К. Сафарян [7]) визначальними характеристиками «інтелектуального капіталу» є знання та інформація.

З 2000-х років у авторських визначеннях «інтелектуального капіталу» вже широко використовується ознака «інтелектуальні ресурси» (О. Кендюхов [8], А. Колот [9], В. Школа і В. Щербаченко [13], Й. Ситник [11]).

Щодо взаємопов'язаних елементів, які наповнюють і аргументують інтелектуальний капітал, основними варто виокремити: людський, структурний і споживчий капітал. Такого градування дотримується, зокрема, Т. Стюарт [12, с. 12]. О. Кендюхов пропонує за функціональним змістом виділяти п'ять типів інтелектуального капіталу: персоніфікований, інфраструктурний, клієнтський, марочний, техніко-технологічний [8, с. 9]. В той же час, Е. Брукінг оперує поняттям «активи» і в структурі інтелектуального капіталу виділяє ринкові, людські, інфраструктурні активи і інтелектуальну власність [2, с. 31]. Є. Голишева доводить, що окремі елементи інтелектуального капіталу вкладені один в одного, а основою є людський капітал. На людському капіталі будується організаційний капітал, а вже споживчий капітал послуговується організаційною структурою управління підприємства та його персоналом для взаємодії із зовнішнім середовищем [3, с. 178–179]. Оригінальну структуру інтелектуального капіталу запропонував Й. Ситник, який виділяє шість елементів: людський, організаційний (структурний), споживацький, емоційний, релятивний капітал та інтелектуальну власність. До емоційного капіталу автор зараховує корпоративну ідентичність, організаційну культуру та психологічний клімат, а до релятивного – інвестиційну привабливість, акціонерну надійність та інституційний взірєць в очах громадськості [11, с. 339–340].

Авторське трактування інтелектуального капіталу в узагальненому вигляді – це капітал у формі людського інтелекту (в т. ч. штучного інтелекту, породженого людським інтелектом, хоча й вже здатного на сьогодні до елементів свідомості) як ресурсу та інтелектуальних продуктів різного характеру (в т. ч. інтелектуальної власності, штучного інтелекту як продукту інтелектуальної праці).

Вважаємо за доцільне акцентувати увагу на штучному інтелекті, адже останній стає рушійною силою технічного прогресу в усе більш цифровому світі. Штучний інтелект вже на сьогодні перемагає людей (із простих прикладів – здатність перемогти в шахи у досвідчених шахістів). Цінними є результати застосування штучного інтелекту в медицині (показує високі результати в діагностиці захворювань тощо). Варто зазначити, що високі результати штучного інтелекту на сьогодні є в сконструйованих / окреслених людським інтелектом системах. Розробники штучного інтелекту намагаються створити ефективну штучну систему, яка б уміла вчитися, взаємодіючи з мінливим середовищем з величезною кількістю змінних.

Проте, на нашу думку, проблемою майбутнього може стати некерованість штучного інтелекту, який може призвести як мінімум до техніко-технологічних збоїв у різних процесах, де такі системи будуть застосовуватися. Відкритим є питання щодо інтегрованості / неінтегрованості роботи штучного інтелекту в системі культурних цінностей.

В контексті нашого дослідження варто зазначити, що попри різні підходи до визначення та структурування інтелектуального капіталу, необхідність примноження, ефективна реалізація інтелектуального капіталу на сьогодні є основною складовою успішних реформ в усіх країнах. У промислово розвинутих країнах 80–95 % приросту ВВП припадає на частку нових знань, втілених у техніці й технологіях. Обсяг світової торгівлі ліцензіями на об'єкти інтелектуальної власності щороку зростає на 12 %. Щорічно обсяги експорту наукомісткої продукції приносять, у середньому, США близько 700 млрд дол., Німеччині – 500 млрд дол., Японії – 400 млрд дол. Саме інтелект і знання є дійсним капіталом нації, вагомість інтелектуального капіталу суспільства обумовлює успішність та ефективність вирішення поставлених завдань в економічній площині.

Для забезпечення економічного та соціально-культурного розвитку будь-якої країни необхідна ефективна, дієздатна система формування та використання інтелектуального капіталу та інтелектуальної власності. Низька ефективність національної інноваційної системи в т.ч. пояснюється відсутністю дієвого

захисту інтелектуальної власності в Україні. В цьому контексті важливе значення має захист інтелектуальної власності як з точки зору економіки, так і з позиції верховенства права, який відображає ефективність державних механізмів захисту прав та інтересів громадян та демонструє перспективність розвитку в країні бізнесу.

Висновки. Інноваційний тип економічного розвитку на сьогодні визначає міць країни та перспективи її розвитку на світовому ринку. Рівень впровадження інновацій, позиції України в рейтингах міжнародних інституцій свідчать про слабкі результати інноваційного розвитку України. Наслідки, до яких призводить неспроможність країни здійснювати інноваційні перетворення чи зволікання з проведенням необхідних змін, відображаються як на неспроможності забезпечення соціально-економічного розвитку України та достойного рівня якості життя населення України, так і на конкурентному статусі України на міжнародному ринку. Підвищення інноваційної активності дозволить не тільки ефективно ліквідувати кризові явища в економіці, але й сприятиме забезпеченню відчутного покращення результатів у найближчій перспективі.

Забезпечення конкурентоспроможності національної економіки, сталого соціально-економічного розвитку неможливе без формування та ефективного використання інтелектуального капіталу. Інтелектуальний капітал на сучасному етапі цивілізаційного розвитку обумовлює інноваційний розвиток та конкурентоспроможність економіки.

Авторське трактування поняття «інтелектуальний капітал» визначено як капітал у формі людського інтелекту (в т. ч. штучного інтелекту, породженого людським інтелектом, хоча й вже здатного на сьогодні до елементів свідомості) як ресурсу та інтелектуальних продуктів різного характеру (в т. ч. інтелектуальної власності, штучного інтелекту як продукту інтелектуальної праці). Зосереджено увагу на штучному інтелекті як рушійній силі технічного прогресу в усе більш цифровому світі. Відзначено як цінність результатів застосування штучного інтелекту, так і ймовірні в майбутньому проблеми керованості (тобто виходу з під контролю людиною, непідкоренню техніки-робота команді людини, яка її ж створила, надавши своєму творінню здатності приймати рішення), проблеми системи культурних цінностей штучного інтелекту.

Ефективна реалізація інтелектуального капіталу є основною складовою успішних реформ в усіх країнах; саме знання, втілені у техніці й технологіях є ключовим чинником приросту валового внутрішнього продукту. Для забезпечення економічного та соціально-культурного розвитку будь-якої країни необхідна ефективна, дієздатна система формування та використання інтелектуального капіталу та інтелектуальної власності.

Література

1. Бобылев С. Н. Формирование экономики знаний в контексте устойчивого развития / С. Н. Бобылев // Вестник Московского университета. Сер. 6. Экономика. – 2008. – № 5. – С. 112–114.
2. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал / Э. Брукинг ; пер. с англ. ; под. ред. Н. И. Ковалик. – СПб : Питер, 2001. – 288 с.
3. Голишева Е. О. Споживчий капітал промислових підприємств-інноваторів: сутність, структура та роль / Е. О. Голишева // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 4, Т. II. – С. 175–180.
4. Диха М.В. Інвестиційно-інноваційна стратегія як взаємоузгоджена система розвитку економіки України / М.В. Диха // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». – 2013. – № 1 (39). – С. 27–32.
5. Диха М.В. Інновації – ключовий чинник соціально-економічного розвитку країни / М.В. Диха // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». – 2012. – № 4 (30). – С. 28–33.
6. Ильшева Н.Н. Интеллектуальные активы – главный ресурс посткризисной экономики / Н. Н. Ильшева, С. А. Кузубов // Национальные интересы: приоритеты и безопасность. – 2009. – № 7. – С. 9–15.
7. Зинов В. Интеллектуальный капитал как базовая характеристика стоимости бизнеса / В. Зинов, К. Сафарян // Интеллектуальная собственность – 2001. – № 5–6. – С. 23–25.
8. Кендихов О. В. Гносеология интеллектуального капитала / О. В. Кендихов // Экономика Украины. – 2003. – № 4 (497). – С. 28–33.
9. Колот А. М. Інноваційна праця та інтелектуальний капітал у системі факторів формування економіки знань / А. М. Колот // Економічна теорія. – 2007. – № 2. – С. 3–13.
10. Леонтьев Б. Б. Новая экономическая парадигма / Б. Б. Леонтьев // Журнал для акционеров. – 2000. – № 12. – С. 37–43.
11. Ситник Й. С. Інтелектуалізація капіталу організації та його структурування / Й. С. Ситник // Формування ринкової економіки : зб. наук. пр. Спец. вип. : у 2 ч Ч. 1: Стратегічні імперативи сучасного менеджменту ; відп. за вип. С. М. Соболев. – К. : КНЕУ, 2012. – С. 332–342.
12. Стюарт Т.А. Интеллектуальный капитал. Новый источник богатства организаций / Т. А. Стюарт ; пер. с англ. В. А. Ноздриной. – М. : Поколение, 2007. – 368 с.
13. Школа В. Ю. Економічне обґрунтування ролі інтелектуального капіталу у формуванні інноваційної економічної системи / В. Ю. Школа, В. О. Щербаченко // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 3, Т. 1. – С. 72–78.
14. Davenport T. H. Working knowledge: How organizations manage what they know / Thomas H. Davenport, Laurence Prusak // Harvard Business School Press. – Boston, 1998. – 264 p.
15. Dykha M. V. Economic mechanism toolkit for state regulation of socioeconomic processes / M. V. Dykha // Actual Problems of Economics. – 2016. – № 5 (179). – P. 20–29.
16. Edvinsson L. Intellectual Capital. Realizing Your Company's True Value by Finding Its Hidden Roots / L. Edvinsson, M. Malone. – N. Y. : Harper Business, 1997. – 225 p.
17. European Innovation Scoreboards 2019. URL : <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/38781>
18. GLOBAL INNOVATION INDEX 2019. URL : https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019.pdf
19. Sveiby K. E. The New Organizational Wealth: Managing and Measuring Knowledge Based Assets / K. E. Sveiby. URL : <http://www.sveiby.com/articles/MeasureIntangibleAssets.html>.
20. Sullivan P. Value-driven Intellectual Capital; How to Convert Intangible Corporate Assets into Market Value / P. Sullivan // Wiley, 2000. – P. 238–244. URL : <http://www.sveiby.com/articles/icmmovement.htm>.

References

1. Bobylev S. N. Formirovanie ekonomiki znanij v kontekste ustojchivogo razvitiya / S. N. Bobylev // Vestnik Moskovskogo universiteta. Ser. 6. Ekonomika. – 2008. – № 5. – S. 112–114.
2. Bruking E. Intellektualnyj kapital / E. Bruking ; per. s angl. ; pod. red. N. I. Kovalik. – SPb : Piter, 2001. – 288 s.
3. Holysheva Ye. O. Spozhyvchi kapital promyslovykh pidpriemstv-innovatoriv: sutnist, struktura ta rol / Ye. O. Holysheva // Marketynh i menedzhment innovatsii. – 2011. – № 4, T. II. – S. 175–180.
4. Dykha M.V. Investytsiino-innovatsiina stratehiia yak vzaiemouzghodzhena systema rozvytku ekonomiky Ukrainy / M.V. Dykha // Vseukrainskyi naukovo-vyrobnychi zhurnal «Innovatsiina ekonomika». – 2013. – № 1 (39). – S. 27–32.
5. Dykha M.V. Innovatsii – kliuchovy chynnyk sotsialno-ekonomichnoho rozvytku krainy / M.V. Dykha // Vseukrainskyi naukovo-vyrobnychi zhurnal «Innovatsiina ekonomika». – 2012. – № 4 (30). – S. 28–33.
6. Ilysheva N.N. Intellektualnye aktivy – glavnyj resurs postkrizisnoj ekonomiki / N. N. Ilysheva, S. A. Kuzubov // Nacionalnye interesy: priority i bezopasnost. – 2009. – № 7. – S. 9–15.
7. Zinov V. Intellektualnyj kapital kak bazovaya harakteristika stoimosti biznesa / V. Zinov, K. Safaryan // Intellektualna vlasnist – 2001. – № 5–6. – S. 23–25.
8. Kendiukhov O. V. Hnoseolohiia intellektualnoho kapitalu / O. V. Kendiukhov // Ekonomika Ukrainy. – 2003. – № 4 (497). – S. 28–33.
9. Kolot A. M. Innovatsiina pratsia ta intellektualnyi kapital u systemi faktoriv formuvannia ekonomiky znan / A. M. Kolot // Ekonomichna teoriia. – 2007. – № 2. – S. 3–13.
10. Leontev B. B. Novaya ekonomicheskaya paradigma / B. B. Leontev // Zhurnal dlya akcionerov. – 2000. – № 12. – S. 37–43.
11. Sytnyk Y. S. Intelektualizatsiia kapitalu orhanizatsii ta yoho strukturuvannia / Y. S. Sytnyk // Formuvannia rynkovo ekonomiky : zb. nauk. pr. Spets. vyp. : u 2 ch Ch. 1: Stratehichni imperatyvy suchasnoho menedzhmentu ; vidp. za vyp. S. M. Sobol. – K. : KNEU, 2012. – S. 332–342.
12. Styuart T.A. Intellektualnyj kapital. Novyj istochnik bogatstva organizacij / T. A. Styuart ; per. s angl. V. A. Nozdrinoy. – M. : Pokolenie, 2007. – 368 s.
13. Shkola V. Yu. Ekonomichne obruntuvannia roli intellektualnoho kapitalu u formuvanni innovatsiinoi ekonomichnoi systemy / V. Yu. Shkola, V. O. Shcherbachenko // Marketynh i menedzhment innovatsii. – 2011. – № 3, T. I. – S. 72–78.
14. Davenport T. H. Working knowledge: How organizations manage what they know / Thomas H. Davenport, Laurence Prusak // Harvard Business School Press. – Boston, 1998. – 264 p.
15. Dykha M. V. Economic mechanism toolkit for state regulation of socioeconomic processes / M. V. Dykha // Actual Problems of Economics. – 2016. – № 5 (179). – R. 20–29.
16. Edvinsson L. Intellectual Capital. Realizing Your Companys True Value by Finding Its Hidden Roots / L. Edvinsson, M. Malone. – N. Y. : Harper Business, 1997. – 225 p.
17. European Innovation Scoreboards 2019. URL : <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/38781>
18. GLOBAL INNOVATION INDEX 2019. URL : https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_gii_2019.pdf
19. Sveiby K. E. The New Organizational Wealth: Managing and Measuring Knowledge Based Assets / K. E. Sveiby. URL : <http://www.sveiby.com/articles/MeasureIntangibleAssets.html/>.
20. Sullivan P. Value-driven Intellectual Capital; How to Convert Intangible Corporate Assets into Market Value / P. Sullivan // Wiley, 2000. – P. 238–244. URL : <http://www.sveiby.com/articles/icmmovement.htm>.

Надрукована/Printed : 04.01.2020
Прорецензовано редакційною колегією